

UZMANĪBU! PIEAUG KRUSTZIEŽU STUBLĀJU SMECERNIEKA BOJĀJUMI!

Šogad maijā visā Latvijas teritorijā, īpaši Zemgalē, konstatēti ļoti intensīvi krustziežu stublāju smecernieka *Ceutorhynchus pallidactylus* bojājumi (1. att.) ziemas rapšos. Iepriekšējos gados tādi netika novēroti. 2016./2017. gada ziemā tam bija labvēlīgi ziemošanas apstākļi. *C. pallidactylus* savairojies arī palielinātā rapšu sējumu īpatsvara dēļ augu maiņas struktūrā.

LAURA KAZĀKA,
GUNTIS GULBIS, INGA GAILE
SIA Integrētās Audzēšanas Skola

2017. gada pavasarī krustziežu stublāju smecernieks bija veicis ilgstošu oliņu dēšanu, tādējādi ir ļoti liels kāpuru daudzums rapšu stublājos (1., 3. att.), sānu zaros (7. att.) un apakšējo lapu kātiņos (8. att.). Parasti stublāju smecernieks tiek ierobežots, kad pavasarī miglo pirmos krustziežu spīduļus (*Meligethes aeneus*) rapšos. Sakarā ar to, ka spīduļu ziemas rapšos šopavasar bija maz vai ļoti maz un audzētāji neveica agri pirmo miglojumu ar insekticīdu, stublāju smecernieks no agra pavasara varēja netraucēti baroties un ilgstoši dēt oliņas.

Bioloģija un dzīves cikls

C. pallidactylus pieaugušie īpatņi ir 2,3–3,5 mm gari smecernieki. Ķermeņa pamatkrāsa ir pelēcīgi melnīga (pēdas un taustekļu pēdējie posmi brūni), taču visu ķermeni klāj gaiši dzeltenas zvīņas, kuru vietām ir vairāk, radot iespaidu, ka vabole ir plankumaina (2. att.). Kāpurs ieliects, bez kājām, 5–6 mm garš, balts ar karameļkrāsas galvu, klāts īsiem matiņiem.

Latvijā gadā attīstās viena *C. pallidactylus* paaudze. Pieaugušie īpatņi pārziemo augu atliekās un augsnes virskārtā, lauku malās. Tie pamet ziemošanas vietas, tad augsnes virskārtā temperatūra sasniedz 6 °C (šogad Zemgalē ap 28.03.2017. pēc *Dacom* meteorostacijas novērojumiem). Aktīvu kaitēkļu pārvietošanos pa rapšu augiem var novērot, kad

1. att. *C. pallidactylus* kāpuru bojājumi rapša stublājā.

2. att. Krustziežu stublāju smecernieks.

3. att. *C. pallidactylus* kāpuri un bojājumi rapša stublājos.

4. att. Olu dēšanas vieta.

5. att. Kāpuru iznākšana.

gaisa temperatūra ir virs +12 °C (parasti aprīļa 2. un 3. dekādē). Pēc vienas līdz trīs nedēļu ilgas barošanās uz lapām mātītes izgrauž caurumu rapša stublājā (4. att.) vai lapu kātiņā un iedēj 2–8 oliņas.

Viena mātīte visā dzīves laikā spēj izdēt 40–100 oliņu. Apmēram pēc 4–20 dienām

izšķīlušas kāpuri, kuri trīs līdz piecas nedēļas alo stublājos un lapu kātus. Pēc tam kāpuri, izgraužot caurumu stublājā (5. att.), nonāk augsnē, kur veido pupāriju.

Vasaras beigās no pupārijiem attīstās pieaugušie īpatņi, kas atkal pārtiek no krustziežu lapām, izgraužot tajās robus un caurumus

6. att. Pieaugušo *C. pallidactylus* radītie bojājumi.

7. un 8. att. Kāpuri rapša stublāja un lapu kātos.

Par krustziežu stublāja smecernieka kritisko sliekšni Vācijā un Austrijā uzskata vairāk nekā 10 pieaugušus īpatņus ķeramtraukā trīs dienu laikā no *C. pallidactylus* izlidošanas sākuma.

Kaitēkļu attīstību ietekmējošie faktori

- augu maiņa ar pārāk lielu rapšu īpatsvaru;
- minimalizētā augsnes apstrāde, iepriekšējā gada augu atliekas.

Profilaktiskie pasākumi un apkarošana

- Pārdomāta augu maiņa, kurā rapši tiek sēti ne biežāk kā reizi piecos gados. Pārāk liels krustziežu īpatsvars augu sekā strauji savairošo un arī citus rapšu kaitēkļus.

● Dzeltēno trauku izvietošana agri pavasarī un smecernieku monitorings, atsākoties augu veģetācijai.

● Insekticīdu lietošana atbilstoši pieaugušo īpatņu izlidošanai. Ja smecernieks sadējis oliņas, tā apkarošana pat ar sistēmiskas iedarbības insekticīdiem nebūs efektīva.

● Ļoti labi apkaro ar reģstrētiem insekticīdiem (apkarojot krustziežu spīduli, vienlaikus tiek ierobežots arī stublāju smecernieks (<http://www.vaad.gov.lv/sakums/registri/aalr-lidzeklis.aspx>).

● Vissvarīgākais ir nenokavēt brīdi, kad apkarot pieaugušos īpatņus – t. i., no brīža, kad stublāju smecernieki izlido un pirms tie sāk dēt oliņas, jāpaspēj nosmidzināt. **a**

(6. att.), bet rudenī uzmeklē paslēptuves un pārziemo.

Bojājumu pazīmes

C. pallidactylus bojā ziemas un vasaras rapšus, kāpostus, sinepes un citus krustziežu dzimtas augus, tostarp krustziežu nezāles. Pieaugušie īpatņi grauž robus un caurumus rapšu lapās. Ja barošanās laikā tie tiek traucēti, tie nokrīt uz zemes un izskatās kā beigti.

Olu dējuma vieta, kur vēlāk attīstās kāpuri, izskatās kā iedurts sīks caurums stublāja apakšpusē vai lapu kātiņos. Izšķīlušies kāpuri barojas rapša stublāja iekšienē un lapu kātos (7., 8. att.), tos izalojot un traucējot barības vielu plūsmu bojātajās

daļās. Bojājumu dēļ augi atpaliek augumā, nikuļo un var aiziet bojā – nokalst. Bojājumu vietās ir novērota pastiprināta inficēšanās ar slimībām: krustziežu sauso puvi (*Phoma lingam*), krustziežu sakla un stublāju puvi, krustziežu pelēko puvi (ier. *Botrytis cinerea*) u. c.

Ekonomiskā nozīme

Krustziežu stublāju smecernieks daudzviet Eiropā tiek uzskatīts par ekonomiski nozīmīgu rapšu kaitēkli. Ražas zudumi var būt pat vairāk nekā 30%. Lielākos bojājumus rada kāpuri, kuru izalotās rapšu lapas un stublāji priekšlaikus atmirst. Augi tādējādi var sākt nikuļot un pat aiziet bojā.

